

**Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»
(ПУЕТ)**

**Білоруський торгово-економічний університет
споживчої кооперації (м. Гомель, Республіка Білорусь)**

**Самаркандський інститут економіки і сервісу
(м. Самарканд, Республіка Узбекистан)**

**ІНСТИТУЦІЙНИЙ РОЗВИТОК
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ:
НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА
У ГЛОБАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

**за матеріалами VIII Міжнародної науково-
практичної інтернет-конференції**

(м. Полтава, 27–28 квітня 2016 р.)

**ПОЛТАВА
ПУЕТ
2016**

УДК 330.342
ББК 65.01я431
I-71

*Розповсюдження та тиражування без офіційного дозволу
Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський
університет економіки і торгівлі» заборонено*

Головний редактор:

С. С. Ніколенко, д. е. н., професор, завідувач кафедри економічної теорії та прикладної економіки Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

Редакційна колегія:

О. В. Манжура, д. е. н., доцент кафедри економічної теорії та прикладної економіки Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;

В. О. Шаповалов, к. е. н., доцент кафедри економічної теорії та прикладної економіки Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;

К. С. Дзверіна, к. е. н., доцент кафедри економічної теорії та прикладної економіки Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

Рецензенти:

Н. С. Педченко, д. е. н., професор, директор Інституту економіки, управління та інформаційних технологій Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;

Л. І. Яковенко, д. е. н., професор, завідувач кафедри політекономії Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

I-71 **Інституційний розвиток соціально-економічних систем: національна економіка у глобальному середовищі : збірник наукових праць за матеріалами VIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Полтава, 27–28 квітня 2016 р.). – Полтава : ПУЕТ, 2016. – 213 с.**

ISBN 978-966-184-235-8

У збірнику наукових праць розглянуто актуальні проблеми інституційного розвитку сучасних соціально-економічних систем, трансформації системи державного регулювання економіки, інституційних зрушень у механізмі функціонування ринкового господарства.

Збірник призначено для фахівців, викладачів, аспірантів, студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів, а також усіх, хто цікавиться проблемами інституційних трансформацій економічних систем.

УДК 330.342
ББК 65.01я431

*Матеріали друкуються в авторській редакції мовами оригіналів.
За виклад, зміст і достовірність матеріалів відповідають автори.*

© Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», 2016

ISBN 978-966-184-235-8

ПРО РОЛЬ ДУХОВЕНСТВА У СТАНОВЛЕННІ КООПЕРАТИВНОГО РУХУ

А. О. Пантелеймоненко, д. е. н., професор;

Г. П. Пономарьов, аспірант

*Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський
університет економіки і торгівлі», м. Полтава*

Цілком закономірно, що кооперативний рух на всіх етапах свого розвитку отримував значну підтримку з боку кращих представників інтелігенції до яких цілком справедливо можна віднести духовенство. Священики різного рангу допомагали церковним громадам організувати кооперативи для підвищення рівня життя пересічних парафіян. Такі факти мали місце ще з кінця XVIII ст., коли в Англії з'явилися перші спроби кооперування селян. Тут були створені млини та хлібопекарні на кооперативних засадах [5, с. 11]. Російський дослідник кооперативного руху І. Х. Озеров, на початку XX ст., з цього приводу зазначав: «Англійське духовенство, яке потім відіграло велику роль в історії споживчих товариств, культивувало, так би мовити, цю ідею серед народу, надавало їй плоть і кров, наочно показувало переваги споживчої крамниці та значною мірою сприяло поширенню її ідеї» [5, с. 11]. І пізніше, в середині XIX ст., були непоодинокі випадки, коли священики пропагували ідею кооперативної самодопомоги та всіляко сприяли створенню кооперативів різних видів [5, с. 24].

На межі XIX–XX ст. духовенство у багатьох країнах Європи вбачало в розвитку кооперативного руху один із реальних шляхів еволюційних перетворень у суспільстві [4, с. 11]. В окремих випадках воно допомагало населенню організувати кооперативи, щоб не допустити впливу на робітників і селян політичних партій радикального спрямування через створені ними кооперативи. У такий спосіб радикали втягувалися пересічних громадян у сферу політичної боротьби. Яскравим прикладом країни, де мало місце перенесення політичної боротьби у середовище міського кооперативного руху є Бельгія.

Проте, й у цій країні були кооперативи, що організовувались при активному сприянні духовенства з метою економічної допомоги населенню. Передусім це стосується сільських жителів. Типовою для кооперативів, що діяли у середовищі селян була діяльність «Кооперативного товариства Святої Маргарити» (м. Енел, Бельгія). Згідно статуту названого кооперативу його членом могла бути особа, яка «визнає католицьку релігію, сім'ю та власність необхідними основами суспільства й узгоджує свою поведінку з цими принципами» [4, с. 31]. В Італії на початку ХХ ст. за допомогою католицьких священників парафіяни створювали численні кооперативні каси, що входили до кредитно-кооперативної системи, яку репрезентувала Національна федерація італійських сільських кас [7, с. 48].

На підросійській території України активною підтримка населення (переважно селян) з боку священників стала з 1907 року. У цей час Синод скасував заборону духовним особам брати участь у діяльності кооперативних організацій. З 1910 р. консисторії почали циркулярно закликати духовенство до розвитку кооперативного руху. З цією метою видавалися зразкові статuti кооперативів різних видів, популярні брошури з питань організації та ведення «спілкової справи» [2, с. 49]. Найактивнішими у становленні кооперативного руху за участі духовенства Наддніпрянської України стали Чернігівщина, Полтавщина та Київщина, а на території Правобережжя – Поділля й Волинь [2, с. 49]. Так, у Полтавській губ. станом на 1912 рік 25 осіб (понад 10 % від їх загальної кількості) голів правлiнь сільськогосподарських асоціацій були священниками [3, с. 37].

Не менш активним у справі утвердження кооперативного руху було духовенство українських земель, що входили до складу Австро-Угорщини. Порятунком для більшості українських селян вважав кооперацію Митрополит Галицький – Андрей Шептицький. Цей широковідомий релігійний діяч неодноразово закликав селян Галичини до об'єднання в кооперативи. Він, зокрема, зазначав: «Лучіться разом, заводіть по ваших селах крамниці християнські, шпихлярі громадські і всякі інші пожиточні установи» [1, с. 391]. Ці заклики не залишали осторонь «коопе-

ративного будівництва» і широке коло місцевих священників. Вони засновували осередки Товариства «Сільський Господар», допомагали створювати при читальнях Товариства «Просвіта» громадські склади для зерна та Народні доми – кооперативи змішаного типу, які, крім кредитування селян, займалися поставально-збутовою і виробничою діяльністю.

Численні джерела переконливо свідчать про те, що греко-католицькі священники стояли біля витоків всіх видів кооперації: кредитної, сільськогосподарської та споживчої. Із їхнього середовища вийшли відомі кооператори такі, як С. Качала, Д. Тянячків, Т. Цегельський, Т. Войнаровський, С. Городецький, О. Нижанківський, С. Борачок, Т. Дуткевич та багато інших [6, с. 162]. Завдяки активній діяльності духовенства у всіх ланках кооперативних організацій, кооперативний рух на початку ХХ ст., перетворився на потужну економічну силу.

Список використаних джерел

1. Августин Р. Р. Економічний персоналізм митрополита Андрея Шептицького [Текст] / Р. Р. Августин // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України. – 2013. – Вип. 23.4. – С. 385–393.
2. Ковальчук Т. В. Роль православного духовенства у розвитку кооперативного руху Наддніпрянської України (1905–1917 рр.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oaji.net/articles/2015/1052-1421230203.pdf>. – Назва з екрана.
3. Малорайонные сельскохозяйственные общества Полтавской губернии [под ред. Соколовского Ю. Ю.] – Полтава, 1914. – С. 37.
4. Оберучев К. Католические кооперативы Бельгии / К. Оберучев // Вестник кооперации. – 1914. – Кн. 3. – С. 25–32.
5. Озеров И. Х. Общества потребителей. Исторический очерк их развития в Западной Европе, Америке и России / И. Х. Озеров. – 2-е изд., доп. и исправл. – Санкт-Петербург: «Народная польза», 1900. – 396 с.
6. Рудянин І. П. Українська греко-католицька церква в Східній Галичині: громадсько-політична, культурно-просвітницька та господарська діяльність (середина ХІХ – початок ХХ століття) [Текст]: дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 / Іван Петрович Рудянин; Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2012. – 196 с.
7. Христиан Г. Итальянская кооперация в 1913 году / Г. Христиан // Вестник кооперации. – 1914. – Кн. 8. – С. 46–59.

<i>Герасименко В. В.</i> Енергетична кооперація: перспективи використання досвіду провідних країн світу в українській практиці	188
<i>Грошев С. В.</i> Розвиток кооперації фермерських господарств	193
<i>Пантелеймоненко А. О., Пономарьов Г. П.</i> Про роль духовенства у становленні кооперативного руху	196
<i>Пигунова О. В.</i> Тенденции развития торговой отрасли потребительской кооперации Беларуси	199
<i>Сахарова Д. Б.</i> Стратегические приоритеты развития потребительской кооперации в условиях глобализации	201
<i>Старик А. В.</i> Основні засоби маркетингової політики комунікацій туристичних підприємств	203

Наукове видання

ІНСТИТУЦІЙНИЙ РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ: НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА У ГЛОБАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Збірник наукових праць

(м. Полтава, 27–28 квітня 2016 р.)

Головний редактор *М. П. Гречук*
Комп'ютерна верстка *Г. А. Бжікян*

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 12,4.
Тираж 35 пр. Зам. № 104/532.

Видавець і виготовлювач
Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»,
к. 115, вул. Коваля, 3, м. Полтава, 36014;
☎ (0532) 50-24-81

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 3827
від 08.07.2010 р.*

ISBN 978-966-184-235-8

